

1) Projev k otázce evropské bezpečnosti

Vážení soudruzi,

dovolte mi, abych především vyjádřil našim hostitelům - rumunské vládě a osobně soudruhovi Manescovi - naše upřímné poděkování za pozvání uskutečnit tuto důležitou poradu v hlavním městě bratrské Rumunské socialistické republiky - v Bukurešti. Soudím, že skutečně již dozrála doba k tomu, aby se tato porada uskutečnila. Vyjadřujeme naději, že její výsledky budou kladné a přispějí společné věci socialistických států - upevnění míru a bezpečnosti v Evropě.

Naším úkolem nyní je vyměnit si názory na další postup v otázce svolání námi navrhované konference o evropské bezpečnosti. Předtím, než se budu zabývat konkrétními náměty a dalším zaměřením naší práce, chtěl bych připomenout některá fakta z nedávné minulosti.

Dovnuvám se, že nebude nadsázkou konstatovat, že socialistické země si udržely iniciativu ve svých rukou i v období po našem zasedání v Praze a v Budapešti. Myšlenka bezpečnosti a spolupráce zapustila opravdu hluboké kořeny mezi evropskými národy. V realisticky uvažujících buržoasních kruzích řady evropských zemí se počítalo s přitažlivostí možnosti rozvíjení styků mezi Východem a Západem.

Socialistické země rovněž reálně odhaaly úlohu a kladné možnosti neutrálních evropských zemí a svoji aktivitou vytvořily prostor pro jejich činnost ve prospěch evropské bezpečnosti. To se týká především Finska, dále pak Rakouska a určitý zájem začalo projevovat i vláda Švédského království. Stojí za povšimnutí i okolnost, že kladné stanovisko zaujaly i další státy. Podařilo se zabránit tomu, aby NATO vyřadilo neutrální státy z aktivity, jak o to původně usilovalo a usiluje i nadále.

Všechny tyto okolnosti a příznivý vývoj v otázce svolání celoevropské konference o bezpečnosti byly posuzovány velmi negativně vládou Spojených států. Zúžení manévrovacího prostoru pro USA znamenalo zejména podepsání smluv mezi SSSR a NSR, jakož i PLR a NSR. V posledních měsících minulého roku jsme byli svědky zostřené kursu zahraniční politiky USA a jejich snahy najít další cesty a prostředky, jak dialog o evropské bezpečnosti paralyzovat.

Již v Budapešti jsme se shodli na tom, že USA na Římském zasedání vynaložily nemalé úsilí k tomu, aby zabránily přenesení obecné diskuse o celoevropské konferenci do oblastí jejich konkrétních příprav. Ukázalo se dále, že to, čeho nedosáhly v Římě, dosáhly ve vyhraněné formě na posledním zasedání Rady NATO v Bruselu.

Symptomy negativního kursu se projevíly zvláště v podzimních měsících 1970 v zesílené vojenské činnosti NATO, ve vystoupeních generálního tajemníka NATO Manliha Brosie, tohoto trubačůva studené války 70-tých let.

Blížící se zasedání stálé rady NATO počátkem prosince 1970 v Bruselu dávalo tušit, že tato aliance pod diktátem Spojených států se všemi způsoby pokusí smrazit další pozitivní vývoj v Evropě.

Československo uskutečnilo těsně před zasedáním stálé rady NATO konzultace s Finskem, Velkou Británií, Rakouskem a Švédskem. Závěry jednání s představiteli Velké Británie potvrzovaly nastoupení tvrdého kursu NATO a jeho plné podpory Velkou Británií, odmítání praktické přípravy celoevropské konference, kladení dalších podmínek, hlavně vyřešení otázky západního Berlína, trvání na jednání o tzv. vzájemném, vyváženém snížení ozbrojených sil, operování s tzv. hrozbou sovětského nebezpečí a prý z toho vyplývající nutnosti zachovávat i nadále NATO.

Z jednání s Rakouskem vyplynulo, že zastává platformu, která je známa z rakouského memoranda z července 1970. Rakousko vyjadřovalo názor, že nechce konkurovat návrhům a iniciativě Finska, považuje za příznivější začít jednáním na úrovni expertů a nabízel se jako hostitel v případě přijetí jeho návrhu.

Švédsko zaujímalo zdrženlivé stanovisko. Podporovalo však poslední finskou iniciativu a vyjadřovalo zvláště zájem na hospodářské a vědecko-technické spolupráci v evropském rámci.

Finsko při jednání v říjnu mr. bylo ještě dost zdrženlivé vzhledem k přímému nátlaku USA. Iniciativa jeho vlády z listopadu, tedy těsně před zasedáním stálé rady NATO, byla proto velmi cenná.

Zasedání Politického poradního výboru v Berlíně umožnilo členským státům NATO ještě víc se přiblížit k datu svolání konference a zasednout za společný stůl.

Žel, naše dobrá vůle a konstruktivní přístup zůstaly nepovšimnuty, ignorovány.

Kam vůbec zařadit toto zasedání podle terminologie pana Nixona do období přípravy konfrontace? Do fáze jednání, rozhodně ne.

Jestliže je tomu tak, o čemž jsme přesvědčeni, pak nemůžeme nevidět tyto skutečnosti a výrazně negativní tendence v mezinárodním životě a musíme na ně adekvátně reagovat.

Vytýčením předběžných podmínek na zasedání Rady NATO byla v Bruselu zformulována společná platforma blokující cestu přípravě ke svolání celoevropské konference. Navíc zdůraznění vojenských aspektů této aliance ukazuje skutečné cíle USA, jejich diktát a vyděračství.

Příčiny tohoto negativního postoje NATO třeba proto hledat především v záměru USA neustále komplikovat situaci v Evropě a ve světě.

Negativní stanovisko bruselského zasedání NATO nevyplývá z objektivně nedostatečně připravených podmínek pro svolání konference, ale vychází vysloveně z politického rozhodnutí přibrzdit příznivý vývoj a pokusit se vydírat na socialistických zemích. Je rovněž nutno vzít v úvahu, že výsledky bruselského zasedání NATO nepříznivě ovlivnily i ty země, které v minulosti k otázce svolání konference o evropské bezpečnosti zaujímaly kladné nebo alespoň kooperativní stanovisko. Konzultace s Belgií, které jsme uskutečnili v Praze v nedávných dnech, potvrdily, že i ty členské státy NATO, které dříve projevovaly aktivní zájem v otázkách evropské bezpečnosti - a mezi ně patří i Belgie - se plně podřídily americkému diktátu.

V důsledku destrukční činnosti NATO jsme tedy nyní postaveni v Evropě před složité problémy. Je naším naléhavým úkolem posoudit, jak dále postupovat v této situaci.

Považujeme i nadále za rozhodující, aby socialistické země pokračovaly v přípravě a řešení otázek, se kterých nadále na prvním místě stojí svolání celoevropské konference o bezpečnosti a její program, který jsme již navrhli. Mimo jiné to vyžaduje i prohloubení našich představ o dalším společném postupu, v neposlední řadě též zvážení nejúčinnějších forem zvýšeného tlaku ve prospěch realizace našich návrhů. Za přední úkol považujeme totiž boj proti snaze Spojených států a dalších agresivních kruhů NATO, které brání snižování napětí v Evropě a usilují o oddálení přípravy svolání celoevropské konference.

V této souvislosti by bylo dobré, abychom znovu přehlédlí různé podněty a konkrétní návrhy, které již byly dříve na našich poradách předneseny a uvážit možnost jejich realizace. Domníváme se, že soustředíme-li se na některé dílčí aspekty, týkající se např. způsobu a postupu přípravných prací, orgánu konference a obsahu navrhovaného programu, dovedeme tím prakticky dalekou stranu, aby k našim návrhům v té či oné formě našli náležitý ohlas.

Přitom současně musíme zvýšit úsilí na převedení přípravy konference na praktickou základnu. Iniciativa finské vlády z 24. 11. 1970 k tomu nabízí jisté předpoklady.

Z naší strany bychom chtěli rovněž pokračovat v bilaterálních rozhovorech s některými státy, kde to považujeme za účelné.

Pro udržení iniciativy v rukou socialistických zemí dáváme v úvahu zvážit účelnost těchto akcí:

- 1/ podpořit iniciativu finské vlády konkrétními akcemi přímo v Helsinkách, a to tím, že socialistické země prostřednictvím svých titulářů budou organizovat neformální vícestranné schůzky v rámci svých diplomatických a společenských styků. Tyto akce by mohly směřovat k projednání možnosti multilaterálních setkání za účelem přípravy celoevropské konference; podle našeho názoru by bylo účelné zkonkretizovat blíže naše představy o obsahu programu, jednacího řádu a orgánech konference, atd., ve smyslu, jak jsem se již o tom dříve zmínil;
- 2/ zvážit, zda iniciativa Rakouska navrhuující jednání o evropské bezpečnosti a spolupráci na úrovni expertů ve Vídni neskytá v dané oblasti možnosti dalšího postupu vpřed, aniž by to vedlo k narušení finské iniciativy. Pochopitelně museli bychom mít vstypovány styčné body a rozmezí, v rámci kterého by se experti mohli pohybovat;
- 3/ podle našeho názoru by bylo možné konání např. skupinových konzultací, ne podle systému trojky, který byl již v předběžných neformálních jednáních zamítnut, ale na základě zásady, aby o každé jednotlivé otázce vždy jednala skupina několika socialistických a západních, mezi nimi neutrálních zemí;
- 4/ společně s těmito diplomatickými kroky je nezbytné zintenzivnění naší propagační činnosti pomocí společenských organizací, sdělovacích prostředků, kterých by bylo třeba využít k tomu, aby byla ostře odsuzována politika Spojených států a reakčních států NATO, které brání svolání celoevropské

konference a současně propagován konstruktivní přístup a úsilí socialistických států, směřujících k uvolnění napětí a mírovým perspektivám. V této souvislosti ještě více vystupuje do popředí nutnost zintenzivnění konkrétních kroků k uspořádání kongresu národů, jakož i zaktivizování činnosti demokratických organizací v západních státech.

Vážení soudruzi!

Socialistické státy vykonaly od doby, kdy se sešli jejich představitelé v Bukurešti v r. 1966, ohromnou politickou a diplomatickou práci, která přinesla již své plody. Nemůžeme a nesmíme se však uspokojit. Vše svědčí o tom, že otázka evropské konference se dostává do kvalitativně nové polohy. Můžeme jí čelit a překonat jenom zvýšenou aktivitou a ještě účinnější koordinací úsilí všech socialistických států.

Adekvátním vyjádřením této nové fáze společného boje za mír na našem kontinentě je však také naléhavá nutnost aktivizace a zapojení pracujících mas všech evropských zemí.

2) Projev k zastoupení NDR

Vážení soudruzi,

ČSSR, ÚV KSČ, vláda a masové organizace v rozsahu svých možností trvale vynakládají úsilí k podpoře mezinárodního postavení Německé demokratické republiky, k prosazování normalizace vztahů mezi NDR a nesocialistickými státy a poskytují Německé demokratické republice v její zahraniční politice všestrannou podporu, jak ve vztazích ke třetím státům, tak i pokud jde o Organizaci spojených národů, její specializované agencie a ostatní mezinárodní organizace.

Vycházíme z toho, že delegace plně podporuje návrh, s nímž přicházejí naši němečtí přátelé.

Souhlasíme s tím, že bude účelné znovu vyzvat generálního tajemníka OSN U Thanta, aby vyřešil otázku zřízení pozorovatele NDR při OSN. Přitom musíme klást důraz na to, že nelze činit rozdíly mezi státy, které nejsou členy OSN. Jinak by OSN porušovala jednu ze svých stěžejních zásad, založených na srovnatelnosti a rovnosti členů.

Tuto zásadu musí generální tajemník OSN zachovávat i v poměru k nečlenům OSN, chce-li zajistit, aby též oni plnili principy, vyplývající z Charty. Povolí-li a vítá-li zřízení stálých misí pozorovatelů jedné nečlenské státy, nesmí si dovolet odmítnout druhé, jež rovněž vyjádří svou ochotu a rozhodnutí s OSN spolupracovat a její zásady přijmout.

Usilujeme rovněž o prosazení zájmu NDR v organizacích přidružených k OSN jako je Světová zdravotnická organizace, Mezinárodní agentura pro atomovou energii a další. Jsme přesvědčeni, že v dohledné době se našemu společnému úsilí podaří přelomit poslední bariéry překážek a mírumilovná Německá demokratická republika zaujme plnoprávné místo v těchto mezinárodních institucích.

V našich akcích na podporu NDR vůči třetím zemím byla v obecné rovině tato problematika jedním z důležitých témat jednání. Bylo tomu tak při návštěvě presidenta republiky s. Svobody ve Finsku, Iránu, při návštěvě afghánského krále v ČSSR i při jiných příležitostech.

Československé zastupitelské úřady jsou instruovány k prohloubení spolupráce s představiteli NDR, aby napomáhaly upevnování pozic NDR v těchto zemích, poskytovaly jí všestrannou podporu a prosazovaly uznání Německé demokratické republiky.

Nechci opakovat myšlenky, které byly vysloveny již předemnou. Plně s nimi souhlasím.

3) Projev k otázce chemických a bakteriologických zbraní

Západním zemím bylo jednání o zákazu chemických a bakteriologických zbraní nepříjemné.

Podle našeho názoru není valné naděje na uzavření dohody v blízké budoucnosti, která by se týkala obou druhů zbraní zároveň. Existuje však velmi reálná možnost uzavření dohody o zákazu vývoje, výroby a skladování zbraní bakteriologických /biologických/.

Je třeba zvážit, jak by se taková oddělená dohoda odrazila v celkovém kontextu úsilí o mezinárodní bezpečnost.

Zdá se nám, že vhodně formulovaná dohoda o zákazu bakteriologických /biologických/ zbraní by mohla být přijata jako první krok k úplnému zákazu obou druhů těchto zbraní. Podle našeho názoru by dohoda mohla být formulována jako první část celkové dohody o chemických a bakteriologických zbraních, tj. preambule by se týkala zbraní bakteriologických a část II, která by se týkala chemických, by byla otevřena k dalšímu jednání poté, co část první by byla přijata jako samostatná, avšak částečná dohoda. Podobně tomu bylo, jak známo, i v případě zákazu pokusů jaderných zbraní.

Podobně je třeba vypracovat jiný než dosavadní britský návrh dohody, která by se týkala jen bakteriologických zbraní - návrh, který by daleko více vyřadovol závazky k dalšímu jednání o zbraních chemických.

Je samozřejmé, že jakýkoli návrh dohody by musel vycházet a potvrzovat platnost Ženevského Protokolu z r.1925, případně přímo vyřadovat příslušnost k Protokolu jako podmínky částečné dohody o zákazu chemických a bakteriologických zbraní.

ČSSR je v tomto duchu připravena spolupracovat na vypracovávání konkrétních návrhů dohody v naznačeném směru.